

KRITERIJI ZA ZAPOŠLJAVANJE I REDOVITO HONORIRANJE ŽUPNIH SURADNIKA

MATO MIĆAN*

Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu
(348.42)

Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku
Đakovo, Hrvatska
2005.

UDK 260.2:331.102

Stručni članak
Primljeno: lipanj

Sažetak

U ovom izlaganju govori se o crkvenim službama, sa stajališta sadašnjega crkvenog uređenja, koje je sadržano u Zakoniku kanonskoga prava iz 1983. Imajući u vidu nastanak i povijesni razvitak službi u Crkvi, u članku se nastoji ukazati na važnu ulogu crkvene službe kako u općoj, tako i u partikularnoj Crkvi. Želi se pokazati kako prema kanonskoj određenosti crkvenih službi, njihova uloga i djelotvornost zahtijeva i njihovu stalnu prilagodbu u konkretnim partikularnim Crkvama, biskupijskim tijelima i župnim zajednicama. Angažman crkvenih službenika u Crkvi, u svjetlu dokumenata Drugoga vatikanskog sabora i Zakonika, važna je zadaća ne samo posvećenih službenika, klerika, nego i vjernika laika, koji su po krštenju i potvrdi određeni za apostolat te pozvani da svi ljudi na svemu svijetu upoznaju i prihvate božansku poruku spasenja. Naravno, za taj angažman župni suradnici moraju biti i osposobljeni, što uključuje i određenu izobrazbu te, eventualno, neki službeni dokument koji potvrđuje prikladnost i stručnost dotične osobe za službu koju obavlja. Osim konkretnih potreba i mogućnosti u općoj Crkvi, ili u Crkvi u Hrvata, na osobit način partikularna Crkva đakovačka i srijemska traži prostore za službe vjernika laika u župnoj zajednici. Međutim, potrebno je objasniti i sam pojam župnog suradnika, u kanonskom smislu riječi, što se čini u prvom dijelu ovog izlaganja. U drugom dijelu se osvjetljava sam pojam crkvene službe, a u trećem se iznose kriteriji za promaknuće u crkvenu

* Mr. sc. Mato Mićan, Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku, Petra Preradovića 17, 31400 Đakovo, Hrvatska.

Mr. Sc. Mato Mićan, University J. G. Strossmayer of Osijek, Catholic Faculty of Theology in Đakovo, Petra Preradovića 17, 31 400 Đakovo, Croatia.

službu. U četvrtom dijelu crkvene službe dijele se po općem i krajevnom zakonu te govori o honoriranju crkvenih službenika za njihovu konkretnu službu u župnoj zajednici. Važno je naglasiti da nisu svi angažirani vjernici laici (u strogom smislu riječi) i crkveni službenici, nego njih nazivamo župnim suradnicima. Naravno, da i njihov, prije svega volonterski rad, spada u poziv i poslanje Crkve.

Ključne riječi: Župni suradnik, crkvena služba, kriteriji za promaknuće u crkvenu službu, honoriranje u župi, župni suradnici.

Uvod

U skladu sa smjernicama Drugoga vatikanskog sabora i odredbama Zakonika kanonskoga prava, te Ugovorom između Svete Stolice i Republike Hrvatske o pravnim pitanjima, kao i dokumentima Hrvatske biskupske konferencije Financijski sustav Katoličke Crkve u Hrvatskoj te Pravilnikom za provedbu financijskog sustava biskupske skupštine Hrvatsko-slavonske crkvene pokrajine, u ovom koreferatu nastojat ćemo dati smjernice, a zatim u radu u skupinama doći do prosudbe postojećeg stanja i dati konkretnije prijedloge s obzirom na kriterij za zapošljavanje i redovito honoriranje župnih suradnika. Osvrnut ćemo se i na potrebnu stručnost pojedinih osoba za službu koju obavljaju, razmotriti mogućnosti stjecanja takve izobrazbe te dodjeljivanje određenog dokumenta kojim se potvrđuje stručnost i kompetentnost za određenu službu u Crkvi.

1. Pojam: župni suradnik

Potrebno je prije svega objasniti sam pojam župni suradnik, što se misli pod tim izrazom i koje su to osobe župni suradnici, u pravom i kanonskom smislu riječi. Župni suradnici u pravom i kanonskom smislu riječi jesu crkveni službenici, no jesu li svi župni suradnici i crkveni službenici ili jesu li svi župni suradnici i crkveni službenici? Potrebno je razjasniti ovo pitanje da bismo bili sigurni na koje se župne suradnike odnosi kan. 1254 § 1 i 2, koji kaže: *Svrhe pak koje su joj vlastite osobito su ove: uređenje bogoštovlja, briga za dolično uzdržavanje klera i drugih službenika, vršenje djela apostolata i dobrotvornosti, napose prema siromasima,*¹ te da bismo isto tako mogli na župne suradnike primijeniti i novi *Pravilnik za provedbu financijskog sustava* koji je stupio na

¹ Zakonik kanonskoga prava, Glas Koncila, Zagreb, 1996., kan. 1254.

snagu 1. srpnja 2004. godine, a on izričito spominje ne samo kler, već i druge crkvene službenike.

Zakonik kanonskoga prava u kan. 207 kaže da po božanskom ustanovljenju među vjernicima u Crkvi ima posvećenih službenika, koji se nazivaju klerici; ostali pak se nazivaju laicima.² Međutim, u kan. 208. Zakonik naglašava da su svi vjernici, po krštenju, pritetelovljeni Kristu te - postavši na svoj način dionicima Kristove svećeničke, proročke i kraljevske službe - pozvani da, svatko prema svojem položaju, vrše poslanje koje je Bog povjerio Crkvi da ga ispuni u svijetu.³ U svjetlu te nauke Crkve Zakonik govori i o župi kao zajednici vjernika, za koju je pastirska briga povjerena župniku kao njezinom vlastitom pastiru, pod vlašću dijecezanskoga biskupa⁴. On za tu zajednicu obavlja službu naučavanja, posvećivanja i upravljanja, uz suradnju s drugim prezbiterima ili đakonima i uz pomoć koju mu pružaju vjernici laici.⁵ Vjernici laici, žene i muškarci, imaju dakle bezbrojne prilike da budu aktivni samim svjedočenjem osobnoga, obiteljskoga i društvenog života, a pastiri su posebno poticani da priznaju i promiču službe i zadaće vjernika laika koji imaju svoj sakramentalni temelj u krštenju i potvrđi, a za mnoge od njih, i u ženidbi.⁶

Vjernicima, bilo klericima bilo laicima, u župnoj zajednici župnik može, u skladu s propisima koje utvrđuje opće pravo, povjeriti neke zadaće koje su u nadležnosti njegove pastirske službe. Takva suradnja je uređena već posaborskom legislativom, a posebno novim Zakonikom. Ta suradnja se, naravno, može konkretnije odrediti i krajevnim pravom. Suradnja u župi sa župnikom je određena i podijeljena po zadaćama i službama. Neke se odnose na bilo kojeg vjernika, bio on zaređen ili laik, a neke se bliže vezuju uz neposredno služenje svetoj službi ređenika. Da bi se takva suradnja prikladno primijenila, potrebna su jasna načela kako u općoj, tako i u partikularnoj Crkvi. Možemo, dakle, reći da poziv na suradnju župnika i ostalih vjernika, župnih suradnika, nije ostao bez odaziva, ali nije svaka zadaća i suradnja sa župnikom u župi i crkvena služba o kojoj govori Zakonik u kan. 1451§1.

² Usp. *Ondje*, kan 207.

³ *Ondje*, kan. 208.

⁴ *Ondje*, kan 515§1.

⁵ KONGREGACIJA ZA KLER, *Prezbiter, pastir i vođa župne zajednice*, Kršćanska sadašnjost (Dokumenti 131), Zagreb, 2003., str. 45.

⁶ *Naputak o nekim pitanjima suradnje vjernika laika u svećeničkoj službi*, Kršćanska sadašnjost (Dokumenti 110), Zagreb, 1998., str. 7.

2. Crkvene službe

Ustrojstvo latinske Crkve, kao i njezino djelovanje, uglavnom se očituje kroz crkvene službe. One su osnova, stožer koji uređuje vidljivu organizaciju Crkve. Te su službe raznovrsne i trajno ustanovljene bilo božanskom, bilo crkvenom uredbom. Obavljaju ih različita tijela preko kojih se izražavaju: pravne osobe, zbor osoba ili skupine fizičkih osoba i pojedine fizičke osobe. Preko različitih službi i struktura u Crkvi očituje se crkvena služiteljska uloga. Dok su u Zakoniku iz 1917. propisi o crkvenim službama bili smješteni u drugu knjigu, u prvi dio koji govori o klericima, preuređeni Zakonik iz 1983. je propise o crkvenim službama smjestio u IX. naslov prve knjige Zakonika. Jasno nam kaže sadašnji Zakonik da u latinskoj Crkvi crkvene službe nisu pridržane samo za klerike, već ih, prema pravnim odredbama, mogu vršiti klerici i vjernici laici te članovi ustanova posvećenog života i družbi apostolskog života.

Crkvena je služba svaka zadaća trajno ustanovljena bilo božanskom, bilo crkvenom uredbom koja se vrši u duhovnu svrhu.⁷ Dakle, četiri su bitna elementa crkvene službe:⁸

1. zadaća (munus), tj. cjelokupnost služba i zadaća, obveza i prava povezanih sa službom i usmjerenih prema duhovnoj svrsi, koja odgovara poslanju Crkve;
2. trajno je ustanovljena - što podrazumijeva da je ustanovljena na neodređeno vrijeme; trajno znači da njezino trajanje ne ovisi o tome obnaša li je netko ili ne. Služba, jednom ustanovljena, ostaje u sebi i ne prestaje, osim u slučaju zakonitog ukinuća. Trajnost isključuje, iz vlastitog pojma crkvene službe, zadaće i funkcije koje imaju privremeni karakter. Dakle, jednom osnovana služba postoji i onda kada nema svoga službenika koji joj je naslovni nosilac;
3. ustanovljena je bilo božanskom uredbom (npr. biskupska služba), bilo crkvenom uredbom (npr. župna služba, služba sakristana, služba zvonara, služba orguljaša). Tu se naglašava da nikakva slobodna, privatna inicijativa vjernika ili građanske vlasti ne može ustanoviti neku crkvenu službu, samo mjerodavna crkvena vlast može osnovati neku crkvenu službu koja nije već ustanovljena božanskim pravom;

⁷ Usp. J. BRKAN, *Opće odredbe Zakonika kanonskoga prava*, Makarska, 1997., str. 277- 279.

⁸ Usp. J. GARCAI MARTIN, *Le norme generali del Codex Iuris Canonici*, Roma, 1996., str. 524.

4. Crkvena služba se mora vršiti u duhovnu svrhu, tj. crkvenu svrhu, koja je uvijek i duhovna. Sve crkvene službe moraju imati za cilj ostvarenje kraljevstva Božjega i spasenje duša.

Po mišljenju nekih kanonista, ovdje bi se mogao pridodati i peti element, iz kan. 146, a taj je «kanonsko povjeravanje», koje nije doduše naglašeno u kan. 145 § 1. Zakonik iz 1983. ne spominje općenito, kao Zakonik iz 1917., u kan. 145 § 1. vlast reda jurisdikcije kod podjele crkvenih službi, jer i vjernike laike, prema propisu kan. 228, mogu sveti pastiri uzeti za one crkvene službe i zadaće koje mogu vršiti prema pravnim propisima, a ta se crkvena služba može valjano preuzeti samo ako je povjerena od mjerodavne crkvene vlasti. Povjeravanje crkvene službe obavlja se stoga:⁹

- (a) slobodnim podjeljivanjem
- (b) postavljanjem
- (c) potvrđivanjem ili dopuštenjem
- (d) samim izborom ili prihvaćanjem izbora.

a. Kriteriji za promaknuće u crkvenu službu

Da bi netko uopće bio promaknut u crkvenu službu, traži se:

- (a) mora biti u crkvenom zajedništvu. To zajedništvo, na koje se Zakonik uporno poziva u više navrata, ovdje se traži «iz same naravi stvari», tj. zbog vlastite naravi crkvene službe, koja je javno tijelo crkvenog zajedništva koje djeluje u Crkvi i za Crkvu. Doista, ako osoba javno napusti crkveno zajedništvo, ona se po samom pravu uklanja s crkvene službe (kan. 194, § 1, br. 2);
- (b) mora biti prikladan (idoneus) - posjedovati osobine koje se za dotičnu službu traže općim ili krajevnim pravom;
- (c) da promaknuće nije obavljeno sa simonijom. Povjeravanje službe obavljeno sa simonijom (učinjeno, primjerice, radi nekog ugovora, novčanom uplatom ili obećanjem neke naknade) čini, po samom pravu, povjeravanje ništavim.

U skladu s kan. 157, zadaća je dijecezanskog biskupa da u svojoj partikularnoj Crkvi slobodnim podjeljivanjem popunja crkvene službe,¹⁰ osim ako se pravom izričito određuje nešto drugo, tj. kada, po pravu, mora tražiti

⁹ Usp. N. ŠKALABRIN, *Opće odredbe*, Đakovo, 1994., str. 128.

¹⁰ Usp. L. CHAPPETTA, *Il Codice di diritto canonico- Libro I- Le norme canonice*, Roma, 1996., str. 241-243.

savjet ili pristanak od pojedinih fizičkih osoba ili nekog zbora ili skupa osoba. U ugovoru između Svete Stolice i Republike Hrvatske o pravnim pitanjima, u članku 6., stoji da je Katolička Crkva nadležna za sva crkvena imenovanja i dodjelu crkvenih službi, prema odredbama kanonskoga prava.¹¹ Vidljivo je da se ovdje radi o dvije stvari: o zapošljavanju i redovitom honoriranju. Zbog nedostatka vremena ne možemo govoriti o zapošljavanju, ali samo napominjem da je to u nadležnosti Biskupijske ustanove za uzdržavanje klera i biskupijske komisije za zapošljavanje laika, koja osim kanonskih mora poštivati i građanske zakone. Više ćemo se zadržati na redovitom honoriranju crkvenih službenika, župnih suradnika. No, nisu svi župni suradnici i crkveni službenici, jer da bi to bili moraju zadovoljavati četiri spomenuta kriterija.

b. Crkveni službenici u župi i njihovo honoriranje

Crkvene službe u župi mogu biti osnovane po općem ili krajevnom pravu. Kan. 228, §1. kaže neka laike koji se nađu sposobni i prikladni, posvećeni pastiri uzmu za one crkvene službe i zadaće koje mogu vršiti prema pravnim propisima, npr. službu čitača i akolita (samo osobe muškog spola). Ipak, to podjeljivanje službe ne daje im pravo na crkveno uzdržavanje ili naknadu. Laici mogu obavljati i službe tumača, pjevača, dijeliti svetu pričest gdje bi to nalagala potreba Crkve ako nema službenika i dr.¹² Ovdje bi svrstali i članove ekonomskog vijeća; opće pravo kaže da ono mora postojati, ali i članak 12. iz odredbe za župna vijeća u Đakovačkoj i Srijemskoj biskupiji kaže da se ta služba vrši besplatno. Ista odredba koja govori o župnom pastoralnom vijeću, ne kaže izričito da se da služba vrši besplatno, ali ne kaže ni da treba postojati nagrada. Odredba naglašava da nakon obavljenih izbora za članove župnih vijeća treba obavijestiti biskupski ordinarijat o izabranim članovima, koje isti i potvrđuje posebnom uredbom.

Među crkvene službe, po krajevnom pravu, možemo nabrojati sljedeće: služba sakristana, služba zvonara, služba orguljaša, služba voditelja zbora, služba župnog administratora, služba župnog katehete itd. Ovaj popis nije konačan i može se proširiti. U tom smislu, služba domaćice - imajući u vidu četiri spomenuta elementa - ne bi bila u strogom smislu riječi crkvena služba, iako novi Pravilnik, pod naslovom Nagrada za klerike i druge crkvene službenike, a u čl. 16. govori i o domaćici.

¹¹ Usp. *Ugovori između Svete Stolice i Republike Hrvatske*, Glas Koncila, Zagreb, 2001., str. 30.

¹² Usp. *Zakonik kanonskoga prava*, kann. 230.231.

Da bi ove nabrojane službe bile crkvene službe, trebaju biti sadržana četiri važna elementa, inače se ne može govoriti o crkvenoj službi nego, eventualno, o župnoj suradnji. Kako honorirati spomenute crkvene službenike?¹³ Od župe do župe praksa je različita, no možda bi se mogli postaviti određeni kriteriji, poštujući pravnu osobnost župe i samostalnost, a opet tražeći neke modele za cijelu biskupiju, dobro pazeći da se ne upadne u formalizam i birokraciju. Treba li tim osobama pojasniti da su u crkvenoj službi? Postoji li možda mogućnost potpisivanja ugovora s osobama, gdje bi se precizirala njihova prava i obveze. Treba li postaviti kriterije honoriranja i visinu nagrade odrediti po satu, učinku, veličini župne zajednice i sl.? Treba li o tom ugovoru obavijestiti ordinarijat, koji bi ga i potvrdio? Možda bi mogao nastati jedan formular za cijelu biskupiju? Krajevno pravo bi moglo stoga donijeti:

- a) opća pravila koja vrijede za sve crkvene službenike;
- b) isto tako i posebna pravila koja bi se odnosila na pojedince, vršitelje službe.

Prvenstvena zadaća zakona je zaštititi osobu koja je *più debole*, najnezaštićenija - nekada je to sakristan, ali nekada i sam župnik. O tome se treba raspravljati u radu u skupinama. Krajevnim bi se pravom mogla precizirati svaka služba i odrediti temeljna načela. Treba li, osim općih normi, odrediti i još neki kriterij- škola za župne suradnike, škola za crkvenu glazbu, seminar za buduće sakristane, zvonare, liturgijsko poučavanje, za one koji preuzimaju crkvenu službu?

c. Honoriranje ostalih župnih suradnika

Osobe koje aktivno ili povremenu sudjeluju u životu vlastite župe, u suradnji sa župnikom, nisu u pravnom smislu riječi crkveni službenici pa se stoga i njihovo eventualno honoriranje, nagrađivanje za rad, koji je ponekad i volonterski, može bazirati na slobodnoj prosudbi samog župnika, ako o tome nije donesena nikakva uredba od strane više mjerodavne vlasti.

¹³ Kao pomoć se može uzeti: *Bački Zakonik iz 1936. godine*, Subotica., 1997.

Zaključak

Držeći se načela koja je donio Drugi vatikanski sabor,¹⁴ novi Zakonik mijenja tradicionalni pojam crkvene službe, određen u prijašnjem Zakoniku, i oslobađa ga od njegovu isključivo kleričkog karaktera, čineći ga pristupačnim i laicima. U novoj definiciji, koja više ne vodi računa o razlici između službe u širem i užem smislu, crkvena služba se predstavlja kao svaka zadaća trajno ustanovljena bilo božanskom, bilo crkvenom uredbom, koja vrši duhovnu svrhu. Možemo reći da vjernici imaju pravo i obvezu sudjelovati u sadašnjoj i budućoj evangelizaciji. Crkva ne može, dakle, zanemariti to djelovanje, jer joj je ono prirodno, budući da je Božji narod, i jer ga treba kako bi ostvarila vlastito evangelizacijsko poslanje. Ali ostaje i nadležnost Crkve da izabere vjernika koji je zdravog nauka i primjerenog ponašanja.

Ne mogu svi biti pripušteni izvršavanju ovih zadaća, već samo oni katolici koji provode dostojan život, uživaju dobar glas i nalaze se u obiteljima koje se vladaju prema moralnome crkvenom nauku. Osim toga, oni moraju posjedovati potrebnu izobrazbu za odgovarajuće ispunjenje zadaće koja im se povjerava. Ta izobrazba, uz postojeće mogućnosti filozofsko- teološke izobrazbe, može se steći tako da se organiziraju studiji izobrazbe, koje će organizirati vlast na području na kojem se nalazi. Način i trajanje se može odrediti samostalno, ali brinući se da predavani nauk potpuno odgovara crkvenom učiteljstvu i da vlada istinska duhovna klima.¹⁵ Potrebno je, stoga, da se u duhu Drugoga vatikanskog sabora i Zakonika kanonskoga prava odredi i nagrada ne samo za klerike, već i za laike. Oni imaju pravu na dostojnu, svojem položaju prikladnu naknadu, kojom će moći dolično udovoljavati svojim potrebama i potrebama obitelji. Stoga je nužno krajevnim pravom, u onoj mjeri u kojoj je to moguće, općim i posebnim pravilima, odrediti prava i dužnosti crkvenih službenika te kriterije za njihovo redovito honoriranje.

¹⁴ DRUGI VATIKANSKI SABOR, *Presbyterorum ordinis*, Dekret o službi i životu prezbitera, br. 20, u: *ISTI, Dokumenti*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1980., str. 603.

¹⁵ *Usp. Naputak o nekim pitanjima suradnje vjernika laika u svećeničkoj službi*, str. 48.

CRITERIA FOR THE EMPLOYMENT AND REGULAR FEE PAYMENT OF PARISH COWORKERS

Mato Mićan

*Catholic Faculty of Theology in Đakovo,
University J. G. Strossmayer of Osijek
Đakovo, Croatia*

Summary

This exposition is about the ecclesiastic ministries from the point of view of the current structure of the Church, described in the Code of Canon Law from 1983. Taking the origin and historical development of the ministries in the Church into consideration, the article attempts to point to the importance of the ministries both in the universal and particular Church. The purpose is to show how according to their canon specifics, the role and effectiveness of these ministries require constant adjustment to concrete particular Churches, diocesan bodies and parish communities. The engagement of church ministers in the Church in the light of the documents of the Second Vatican Council and the Code is not only the important task of the consecrated ministers and clergymen, but also of the lay faithful who are, by the acts of baptism and confirmation, destined for the apostolate and called to make all the people around the world hear and accept the divine message of salvation. It is certain that parish coworkers have to be trained for this task, which means they have to be educated to a certain level, and given an official certificate to confirm their appositeness and proficiency for the services they are in charge of. Besides the concrete needs and potentials in the universal Church or the Church in Croatia, the particular Church of Đakovo and Srijem seeks in a special way the areas which require the ministries of the lay faithful in a parish community. Nevertheless, it is necessary to explain the very concept of a parish coworkers in the canon sense of the word, which is done in the first part of this exposition. The second part defines the phenomenon of the church ministry, whereas the third part brings the criteria for the promotion to the church ministry. The fourth part presents the division of the church ministries according to the general and regional laws, and gives details on payment church ministers get for their concrete service in parishes. It is important to emphasise that not all the engaged lay faithful are church ministers in the strict sense of the word, we call them parish coworkers. Their work, mainly voluntary, is also a part of the vocation and mission of the Church.

Key words: *parish associate, church ministry, criteria for the promotion to church ministry, fee payment in a parish, parish coworkers.*